

Охирги пайтларда коммунистик тузум халкимиз бошига келтирган мусибатлар хакида кўп гапирмокдамиз. Шубхасиз, бу мусибатлар ичида миллатимизни ўз динидан жудо қилиши, энг катта мусибат бўлди. Айниқса зиёлиларимиз, шоир ва ёзувчиларимизни дину-диёнатдан, иймону-этикоддан узок тутиш учун алохида эътибор берилган эди. Баъзи зиёлиларимизнинг ўзлари этироф қилганларидек, диндан биринчи бўлиб чиққанлар ҳам ўшалар бўлганлар. Кейинчалик тузум динни-диёнатни, Исломни, иймон эгаларини канчалик кўп коралашига қараб шоир ва ёзувчиларни мукофотлаб борди. Динга бир оз моиллик кўрсатганларни эса шафқатсиз жазолади. Оқибатда зиёли, шоир ёки ёзувчи деганда худосиз шахс ҳаёлга келадиган бўлиб қолди.

Коммунистик мафкура қулаб, ёвузлик империяси ўзининг охирги нафасларини олаётган пайтда зиёлиларимиз, шоир ва ёзувчиларимизнинг инсофлилари дархол динга қайта бошладилар. Улар Ислом ахкомларига амал қилишни бошлаш билан, қўлларидан келганича мақола ва шеърлар ҳам ёзишга киришдилар. Бу урунишларнинг ичида муваффақиятли чиққанлари ҳам бўлди. Бундан барча ахли мўминлар беҳад хурсанд бўлдилар. Шу билан бир вақтда, исломий асарлар ёзиш жуда нозик иш экани ҳам англаб етилди. Айниқса ёзиш имконига эса бўлганларда исломий билимлар етишмаслиги, ўз тилимизда етарли манбалар йўқлиги билиниб қолди. Оқибатда баъзи хатолар, тортишувлар, норозиликлар ҳам келиб чиқди.

Бундай ҳолатда шоир ва ёзувчиларимиз билан диний уламоларимиз орасида холисона ҳамкорлик бўлиши зарурати тугилади. Зотан шундай бўлган ҳам эди. Аммо баъзи қучлар бу ҳамкорликка ҳасад қилдилар ва уни йўқ қилиш пайига тушиб, қисман мақсадга эришдилар ҳам. Лекин бу ҳамкорлик халкимиз, дину-диёнатимиз учун жуда ҳам зарур эканлигини ҳамма тушунмоғи лозим.

Ҳамидуллох Юсуфнинг "Сулаймоннома" достонини ўқиб, бу фикрим яна ҳам жиддийлашди. Мен Ҳамидуллох Юсуфни танимайман. Эҳтимол бу менинг камчилигимдир. Эҳтимол она юртдан узоклигим сабабдир. У киши мени маъзур тутсинлар. Номидан кўришиб турибди-ки, достон пайгамбар Сулаймон алайхиссаломга бағишланган, у кишининг қиссалари хакида сўз юритилади. Мен достонни ўқишни бошлашим билан муаллиф ишончли манба танлай олмаганини тушундим. Маълумки, Аллох таоло ер юзидаги инсонларни хидоятга бошлаш учун қўплаб пайгамбарлар юборган. Улардан машхурларининг қиссалари турли халқлар орасида турли йўллар билан тарқалган. Албатта, пайгамбарлар ҳамма халқлар учун эътиборли бўлганлари учун уларнинг қиссалари доимо диққат марказида бўлган. Шу сабабдан пайгамбарлар қиссаларини ривоят қилиш, ёзиб қолдириш ривожланган. Аммо замонлар ўтиши, турли омиллар таъсири остида бу қиссаларда бузилиш, сохта хабарлар қўпайиб борган. Илохий китоблар бўлмиш Таврот ва Инжилдаги бузилишлар айниқса бунга катта таъсир

килган.

Охир окибатда келиб-келиб бу бузилишларнинг хаммасини Куръони Карим тўғрилаган. Бу хакикатни нафакат мусулмонлар, балки бошқа миллат вакиллари хам бугунги кунда тушуниб етмоқдалар. Замонамизнинг кўзга кўринган олимларидан франсиялик олим Морис Букай бу сохани илмий асосда ўрганиб чиқди ва ўзининг "Таврот, Инжил, Куръон ва замонавий илм" номли китобида киссалар бобида факат Куръони Карим тўғри эканлигини исботлади хамда ўзи мусулмон бўлди.

Айтмоқчиманки, пайгамбарлар хаёти ва уларнинг киссалари хакидаги энг тўғри маълумотлар факат Куръони Каримда бор. Агар мухтарам Хамидуллох Юсуф хам ўз достонига Куръони Каримни масдар килиб олганида келажакда гапириладиган хатоларга йўл қўймаган бўлар эди. Пайгамбарлар хаёти ва киссалари хакида иккинчи ишончли масдар, Пайгамбаримиз саллоллоху алайхи васалламнинг хадисларидир. Колган масдарларга жуда хам эҳтиёт бўлиб ёндашиш ва улардаги маълумотларни Куръон ва хадис ўлчови билан ўлчаб кўриш зарурдир. Айникса бизнинг туркий тилимизда ёзилган жангнома ва киссаларда кўплаб кўпол хатоларга йўл қўйилган. Афсуски, ўша ишончсиз китоблар турли максадларда кирилл харфларига ўгирилди ва чоп килинди. Уларни ўқиган одамлар, нотўғри маълумотлар олмоқдалар. Улардан фойдаланган шоирлар нотўғри шеър ва достонлар ёзмоқдалар.

Яна такидлаб айтмоқ лозимки, мазкур хато ва ноаникликлар нафакат туркий китобларда, балки арабча, форсча китобларда, хатто кўпгина тафсир китобларда хам бор. Бунга хам турли омиллар сабаб бўлган. Айникса, яхудийлардан Исломни кабул килган кишилар, Куръони Карим оятларида келган хабарларга мос Бани исроилликларнинг киссаларини айтиб беришлари кўпчиликка таъсир килган ва ўша киссалар ривоят килиниб тафсир ва бошқа китобларимизга кириб колган. Бани Исроилнинг бундай киссаларини "исроилиёт" дейилади. Одатда "исроилиётлар" пайгамбарларга нисбатан беодоблик, уларнинг шаънларига тўғри келмайдиган хабарлар билан машхурдир. Мухтарам Хамидуллох Юсуфнинг "Сулаймоннома"сида хам бу нарса очик-ойдин кўриниб турибди.

Аввалдан айтиш лозимки, биз достонни сўзма сўз тахлил килмоқчи эмасмиз. Баъзи мухим масалаларга тўхтаб ўтмоқчимиз холос. Бу сатрларни ёзмоқдан максад шоирни танкид килмоқ, айбламоқ эмас, балки йўл қўйилган хатоларни зикр этиш, бу билан бошқаларни бундай хатоликлардан кайтаришдир.

Достонда Сулаймон алайхиссалом пайгамбар бўлганларидан кейин икки марта Шайтоннинг макрига дуч келишлари, сал бўлмаса йўлдан адашишлари мумкинлиги узок хикоя килинади. Аввало "Иблис макри ёхуд нигини хотам" бобида Шайтон эгнига ок кийган мўйсафид, киёфасида келиб Сулаймон алайхиссаломни йўлдан урмокчи бўлади. Иккинчи марта "Имтихон" бобида сахрода адашиб юрган Сулаймон алайхиссаломни шайтон бир гўзал дилдор сифатида кимховий бир чодир олдида кутиб олиб игво килишга уринади. Ислом акийдаси бўйича Пайгамбар алайхиссаломлар бундай нарсалардан поклар. Улар бу ишларга йўликмаганлар, йўликмадилар ҳам. Йўлида кўринган чол сифатидаги ёки гўзал аёл сифатидаги шахснинг гапига учиб кетаверадиган шахс Аллохнинг танлаган пайгамбари бўла олмайди.

Достондаги "Нигини хотам мавхи" тўлалигича "исроилиёт"дан иборат. Бу ходисанинг хулосаси шулки, Сулаймон алайхиссалом тахоратга кираётиб нигини хотам-мўжиза узигини канизакка берибди. Девларнинг маккори Хакик кулай фурсатдан фойдаланиб Сулаймон алайхиссалом шаклида келиб канизакдан узукни олиб, у кишининг тахтларига ўтириб олиб, ўз хукмини юрита бошлабди. Сулаймон алайхиссалом тахоратдан кайтиб келганида у кишини хеч ким танимабди. У киши хору зор бўлиб юрибдилар. Тавба килибдилар бўлмапти. Охири еру осмонлар у кишининг гуноҳини кечишини сўраб Худога нидо килган экан қабул бўлибди. Бу ҳам асоссиз эканини мўътабар уламоларимиз, жумладан машхур муфассир Исмоил ибн Касир рахматитуллохи алайхи илмий асосда баён килганлар.

Шунингдек, "Сулаймоннома" достонида кўп иборалар ноўрин ёки нотўғри ишлатилган. Буларга майли дейликда нотўғри тушунчалар хакида бир оз сўз юритайлик.

"Сулаймоннинг тугилиши" бобида у кишининг оталари Давуд алайхиссалом номидан Аллохга нола этиб:

Анга шундай бир тахт айлаким насиб,

Хеч ким бундай тахтга бўлмасин сохиб, дейилади. Аслида эса бу сўровни Довуд алайхиссалом эмас, Сулаймон алайхиссаломнинг ўзлари сўраганлар. Пайгамбарлар хакидаги гапда бундай ноаникликка йўл кўйишга хеч кимнинг ҳақки йўқ.

"Иблис макри ёхуд нигини хотам" бобида:

Оламини титратиб сўнг учинчи бор

Таралди: "Ол!!!" деган хитоб Жаббор, дейилади. Яъни, Аллох таоло Сулаймон алайхиссаломга бевосита хитоб килиб гапиргани айтилади.

Аслида Аллох таоло фақат икки пайгамбар, Мусо ва Мухаммад алайхиссаломларгагина бевосита хитоб килган, бошқаларига фақат фаришта оркали вахий юборган. Бу ҳам Аллохнинг, ҳам пайгамбарларнинг ҳақкига одобдан эмас.

"Вухушлар ҳамласи" бобида:

Пешин намозини ўкиб Пайгамбар

Девларнинг ишидан олмишдир хабар", дейилади.

Бамдод, Пешин, Аср, Шом ва Хуфтон намозлари Мухаммад саллоллоху алайхи васаллам шариатларида бор. Лекин Сулаймон алайхиссалом шариатларида Пешин намози борлигини хеч ким айтмаган. Ўзича айтиб юбориш яхши эмас.

"Имтихон" бобида Сулаймон алайхиссалом номидан бир жойда:

"Нахот телба бўлдим, нахотки, нахот?"

Акрамал Акрамин, ўзинг бер нажот!" дейилади. Бу ҳолат ҳеч бир пайгамбар шаънига тўғри келмайди. Ўзини баъзи ҳолда телба сезган одам ҳеч қачон пайгамбар бўла олмайди.

"Нигини хотам махви" бобининг охирида:

"Бирдан еру осмон этдиким нидо:

"Расулинг гуноҳим афв этгил Худо!"

Парвардигор тинглаб улар дилхоҳин

Мағфират айлади набий гуноҳин", дейилади. Бу жуда оғир гап. Набий гуноҳ қилмайди. Аллоҳ набийларни маъсум этган. Улар гуноҳ қилишлари мумкин эмас.

Диний маълумотларни кишиларга шеърий йўл билан етказиш жуда ҳам масулиятли иш. Шеърий услубнинг ўзига яраша жозибаси бор. Наср ёки хутбадан кўра яхшироқ таъсир қилиши мумкин. Севимли Пайгамбаримиз Муҳаммад саллоллоҳу алайҳи васаллам ҳам: "Шеърда ҳикмат бордир", деганлар. Шунинг учун шоирларимизнинг бу борадаги урунишларини қўллаймиз. Аммо улардан ражоимиз шулки, диний мавзуда бирор нарса ёзишидан олдин биладиганлардан керакли маълумот ва маслаҳатларни олсинлар, ёзиб бўлиб ҳам нашр этишидан олдин биладиганларга кўрсатсинлар. Ана шунда яхши бўлади.

Мухтарам биродаримиз Хамидуллоҳ Юсуфга қилган хайрли урунишлари учун ташаккурлар айтамыз. У кишига насихатимиз шулки, Пайгамбар Сулаймон алайҳиссаломга нисбатан ўзларидан баъзи беодобликлар учун тавба қилсинлар. Ўз достонлари "Сулаймоннома"ни билимдон кишилар ёрдамида қайта кўриб чиқсинлар. Ундаги исроилиётлардан воз кечиб, ноаниклик ва хатоларни тuzатсинлар. У кишининг бу достонларини нашр этганлар ўз ўқувчиларидан узр сўраб ҳақиқатни уларга етказсалар айни муддао бўлар эди.

Шайх Муҳаммад Содик Муҳаммад Юсуф, "Тарих омонатдир" китобидан (1995)